

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 1996/10

Karar Sayısı : 1996/40

Karar Günü : 22.10.1996

R.G. Tarih-Sayı :21.10.1997-23147

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Ankara 10. İdare Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 8.6.1949 günlü ve 5434 sayılı "Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu"nun 74. maddesinin Anayasa'nın 10., 11. ve 61. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

İyileşmesi olanaksız hastalığı nedeniyle babasından yetim aylığı bağlanması için TC. Emekli Sandığı'na yaptığı başvurunun reddine karşı İdare Mahkemesi'nde açtığı iptal dâvasında idarî işlemin dayanağını oluşturan Emekli Sandığı Kanunu'nun 74. maddesinin Anayasa'ya aykırılığını ileri süren dâvacının savı mahkemece ciddî bulunarak iptal istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmuştur.

III- YASA METİNLERİ

A- İptali İstenen Yasa Kuralı

TC. Emekli Sandığı Yasası'nın 74. maddesi şöyledir:

"Madde 74- (Değişik: 7/5/1986 - 3284/11 md.)

Ölüm tarihinde (18) yaşını, ortaöğrenim yapmakta ise (20) ve yükseköğrenim yapmakta ise (25) yaşını doldurmamış erkek çocuklara aylık bağlanır.

Ölüm tarihinde (18) yaşını doldurmuş ve öğrenci olmamaları nedeniyle aylık bağlanmamış erkek çocuklara, öğrenim durumlarına göre yukarıdaki bentte belirtilen yaşları geçmemek şartıyla aylık bağlanır.

Yetim aylığını almakta iken öğrenim durumlarına göre yukarıda belirtilen yaşları doldurmaları veya öğrencilik durumlarının sona ermesi nedeniyle aylıkları kesilen veya ortaöğrenimde (20) yaşını doldurmuş olmaları nedeniyle aylık bağlanmamış erkek çocuklardan, yukarıda belirtilen yaşları geçmemek şartıyla yeniden veya ilk defa öğrenci olanlara öğrenci oldukları tarihi takip eden aybaşından itibaren aylık bağlanır.

Ortaöğrenimi bitirdikten sonra ve (20) yaşını doldurmadan önce ilk ders yılında yükseköğrenime başlayan erkek çocukların aylıkları aralıksız ödenir.

Ortaöğrenimi bitirdikten sonra yükseköğrenime devam edebilmek için yurt dışında yabancı dil öğreniminde geçen sürenin en çok bir yılı ile master ve lisans üstü uzmanlık öğrenimlerinde geçen sürelerin tamamı yükseköğrenimden sayılır.

Bir yükseköğrenimin bitirilmesinden sonra ikinci bir yükseköğrenimde geçen süreler ile doktora veya ikinci defa yapılan master veyahut lisans üstü uzmanlık öğreniminde geçen sürelerde aylık ödenmez.

Ölüm tarihinde iyileştirilmesi olanaksız hastalıklarının veya sakatlıklarının çalışmalarına engel olduğu sağlık kurulunca onaylanacak raporla tesbit edilenlere muhtaç olmaları şartıyla, ölüm tarihindeki yaşları ne olursa olsun ölüm tarihini izleyen aybaşından, sonradan bu şekilde malul ve muhtaç duruma düştükleri anlaşılanlara kendileri veya veli veyahut vasileri tarafından Sandığa müracaat tarihlerini takip eden aybaşından itibaren aylık bağlanır.

Aylık almakta iken yukarıdaki bent kapsamına girdikleri aynı şekilde anlaşılanların aylıkları, yaşları dolayısıyla aylıklarının kesilmesi gereken tarihte kesilmeyerek ödenmeye devam edilir.

5 yıl ve daha fazla fiilî hizmeti bulunanların aylık bağlanan kız ve erkek çocukları hakkında da (malûllük şartları hariç) bu madde hükümleri uygulanır."

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

İtiraz gerekçesinde dayanılan Anayasa kuralları şunlardır :

1- "MADDE 10.- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

2- "MADDE 11.- Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.

Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz."

3- "MADDE 61.- Devlet, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malûl ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar.

Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır.

Yaşlılar, Devletçe korunur. Yaşlılara Devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir.

Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır.

Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur."

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İÇtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, Selçuk TÜZÜN, A. Necdet SEZER, Haşım KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Lütfi F. TUNCEL ve Fulya KANTARCIOĞLU'nun katılmaları ile 19.3.1996 günü yapılan ilk inceleme toplantısında; dosyadaki eksiklik giderildiğinden işin esasının incelenmesine, sınırlama sorununun esas inceleme evresinde ele alınmasına oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

İşin esasına ilişkin rapor, başvuru kararı ve ekleri, Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen yasa kuralları ile aykırılık savına dayanak yapılan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

A- Davada Uygulanacak Kural Sorunu

İtiraz yoluna başvuran mahkeme, Emekli Sandığı Yasası'nın 74. maddesinin tümüyle iptalini istemiştir. Madde, yetim aylığı alınabilmesi ile ilgili çeşitli durumları düzenlenmektedir. Davacının idare mahkemesinde dava konusu yaptığı idarî işlem ise, maddenin yedinci fıkrası ile ilgili olduğundan bu fıkra dışında kalan diğer fıkralar itiraz yoluna başvuran mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanacak kurallar değildir.

Bu nedenle, sözü edilen kurallara yönelik itirazın mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddine oybirliğiyle karar verilmiştir.

B- Sınırlama Sorunu

İtiraz konusu kuralın esas yönünden incelenmesinde herhangi bir sınırlama yapılmasına gerek görülmeyerek işin esasına geçildi.

C- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

5434 sayılı TC. Emekli Sandığı Yasası'nın 74. ve 75. maddelerinde erkek ve kız çocuklarına yetim aylığı bağlanması konusunda farklı kurallar getirilmiştir. 74. madde, erkek çocuklardan, yaşları, öğrenimleri ve özel durumları gereği yetim aylığı bağlanabilecekler ile bu aylığın bağlanma, kesilme ve devamı koşullarını düzenlemektedir. Maddenin dâva konusu olayda uygulanacak yedinci fıkrasında ise, iyileştirilmesi olanaksız hastalıkları ve sakatlıkları nedeniyle çalışamayacak durumda olan erkek çocuklara muhtaç olmaları koşuluyla yetim aylığı bağlanabileceği öngörülmüştür.

Yasa'nın 75. maddesinde ise, kız çocuklarına yetim aylığı bağlanması konusu düzenlenmiştir.

Yasa'nın 108. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarında, muhtaçlık kavramı ele alınarak bunun tanımı yapılmış, muhtaçlık belgesi ve bu belgeyi vermeye yetkili makamlar gösterilmiştir.

1- Anayasa'nın 10. Maddesi Yönünden İnceleme

Mahkeme başvuru kararında, 5434 sayılı Emekli Sandığı Yasası'nda itiraz konusu kural ile kız ve erkek çocuklar arasında ayırım yapıldığını kız çocuklara yetim aylığı bağlanabilmesi

için yaş, malûliyet ve muhtaçlık koşulu aranmadığı halde, aynı konumda olan erkek çocuklar için bu koşulların aranmasının Anayasa'nın 10. maddesine aykırı olduğu ileri sürülerek ilgili kuralın iptali istenilmiştir.

Yasa önünde eşitlik ilkesi hukuksal durumları benzer olanlar için söz konusudur, yani hukuksal eşitlik öngörülmektedir. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin yasalarca aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, kişilere yasa karşısında ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara aynı kurallar uygulanarak yasa karşısında eşitliğin sağlanması amaçlanmıştır. Konumlarındaki farklılıklar, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerekli kılabilir. Özelliklere ve ayrılıklara dayandığı için haklı olan nedenler ayrı düzenlemeyi eşitlik ilkesine aykırı değil, uygun kılar. Anayasa'nın amaçladığı eylemli değil, hukuksal eşitliktir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar ayrı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'nın öngördüğü eşitlik ilkesi çiğnenmiş olmaz. Kişisel nitelikleri ve durumları özdeş olanlar için yasalarla değişik kurallar konulamaz. Ancak, durumlarındaki değişikliğin doğurduğu zorunluluklara, kamu yararı ya da başka haklı nedenlere dayanılarak yasalarla farklı uygulamalar getirilmesiyle, eşitlik ilkesinin çiğnendiği sonucu çıkarılamaz.

Emekli Sandığı Yasası'nın yetim aylığı bağlanmasına ilişkin 74. ve 75. maddelerinde kız ve erkek çocuklar arasında kimi ayrımlar yapıldığı görülmektedir. Kız çocuklara yetim aylığı bağlanabilmesi için sadece evli olmamaları öngörülmüş iken erkek çocukların durumunu düzenleyen 74. maddede yaş, öğrencilik durumu, hastalık, sakatlık ve muhtaçlık durumları gözetilerek yetim aylığı bağlanıp bağlanmayacağı hususu düzenlenmektedir.

Başta Anayasa olmak üzere tüm yasalarda kadın-erkek eşitliği temel kabûl edilmiştir. Ancak, toplumda tarihsel, ekonomik ve sosyal nedenlerle eşitlik tam anlamıyla gerçekleştirilememektedir. Ekonomik güçsüzlük, eğitimsizlik ve gelenekler, kadının toplumda zaman zaman yasalarla özel olarak korunmasını zorunlu kılmaktadır. Bu tür koruma önlemleri, kadınlar için bir ayrıcalık amacına değil, tam tersine, uzun yılların eşitsizlik yaratan olumsuz birikimlerini azaltmak ve önlemek amacına yöneliktir. İtiraz konusu kuralla erkek çocuklar için getirilen koşulların kız çocuklar için aranmaması bu toplumsal gerçeğin sonucudur. Kız ve erkek çocuklara yetim aylığı bağlanmasındaki yasal farklılıklar, yukarıda açıklanan haklı nedenlere dayanmaktadır.

Bu nedenlerle, dava konusu kural Anayasa'nın 10. maddesine aykırı değildir.

Selçuk TÜZÜN, Haşim KILIÇ ve Mustafa BUMİN bu görüşe katılmamışlardır.

2- Anayasa'nın 61. Maddesi Yönünden İnceleme

Mahkeme, itiraz konusu düzenlemenin Anayasa'nın 61. maddesine aykırı olduğu savındadır.

Anayasa'nın 61. maddesinin ikinci fıkrasında, "Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır." denilmektedir. Böylece toplumda özel olarak korunması ve gözetilmesi gereken bir kesimin sosyal güvenlikleri konusunda Devlete doğrudan görev verilmektedir.

İtiraz konusu kural, sakatlara yetim aylığı bağlanmasını kolaylaştırıcı yapısıyla Anayasa'nın 61. maddesinde Devlete verilen görevi yerine getirmeye yönelik bir düzenlemedir.

Esas Sayısı : 1996/10
Karar Sayısı : 1996/40

Bu nedenle, kuralın Anayasa'nın 61. maddesine aykırılık savı yerinde görülmemiştir.

İtirazın reddi gerekir.

VI- SONUÇ

8.6.1949 günlü, 5434 sayılı "Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu"nun 3284 sayılı Yasa ile değişik 74. maddesinin itiraz konusu yedinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, Selçuk TÜZÜN, Haşim KILIÇ ile Mustafa BUMİN'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

22.10.1996 gününde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Güven DİNÇER	Selçuk TÜZÜN
Üye	Üye	Üye
Ahmet N. SEZER	Samia AKBULUT	Haşim KILIÇ
Üye	Üye	Üye
Yalçın ACARGÜN	Mustafa BUMİN	Sacit ADALI
Üye		Üye
Ali HÜNER		Fulya KANTARCIOĞLU

KARŞIOY GEREKÇESİ

Esas Sayısı : 1996/10

Karar Sayısı : 1996/40

5434 Sayılı Emekli Sandığı Kanunu'nun 74. maddesinde; emekli iştirakçisinin ölümü halinde erkek çocuklarının yaş, öğrencilik, hastalık, sakatlık ve muhtaç olma durumları gözetilerek yetim aylığına hak kazanabilme koşulları düzenlenmiştir. Yetim kalan kız

çocuklarının aylığa hak kazanma koşulları da 75. maddede düzenlenmiştir. Bu kuralda, kız çocuklarının sadece evli olmama koşuluyla yetim aylığına hak kazanacakları öngörülmüştür.

Erkek çocuklarının yetim aylığının düzenlendiği 74. maddenin yedinci fıkrası, davada uygulanacak kural olduğundan inceleme bununla sınırlı olarak yapılmıştır.

Fıkraya göre, iştirakçinin yetim kalan erkek çocuklarına ölüm tarihinde veya sonradan iyileştirilmesi olanaksız hastalık ya da sakatlıklarının çalışmasına engel olduğu sağlık kurulu raporuyla tesbit edilenlere muhtaç olmaları koşuluyla yaşları ne olursa olsun aylık bağlanacaktır.

Yasa'nın 75. maddesinde yetim kalan kız çocuklarına aylık bağlamada sadece evli olmamaları koşulu aranırken 75. madde de erkek çocuklar için yaş, öğrencilik ve iptali istenen fıkra da öngörülen iyileştirilmesi olanaksız hastalık ve sakatlık ile muhtaç olma koşullarının aranması Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmaktadır.

Anayasa'nın 10. maddesinde, herkesin cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin yasa önünde eşit olduğu belirtilmiştir. Eşitlik ilkesinin amacı aynı durumda bulunan kişilerin yasalarca aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Haklı nedenlerin bulunması durumunda makûl ve âdil olma koşuluyla aynı durumda olanların farklı işleme tabi tutulması eşitlik ilkesini zedelemeyiz.

Emekli Sandığı mensubu bir iştirakçinin ölümü halinde yetim kalan kız çocuğu ile erkek çocuğu arasında hukuksal bir farklılık olamaz. Cinsiyet dışında farklılığı olmayan aynı durumdaki erkek-kız çocuğu arasında ayrım gözetilmesi eşitlik ilkesiyle bağdaşmaz. 74. maddenin diğer fıkralarında erkek çocuklar için aylık bağlanmasında gözetilen yaş ve öğrencilik yanında yedinci fıkra da iyileştirilmesi olanaksız hastalık ve sakatlığın sağlık kurulunca tesbit edilmesi ayrıca muhtaç olma koşullarının aranması erkek çocuklar için ağırlaştırılmış koşullardır. Oysa, aynı durumdaki kız çocuklar için "evli olmama" durumu dışında hiçbir koşul getirilmemiştir. Kız çocuklar yararına yapılan düzenlemenin aynı durumda olan erkek çocuklar için de yapılması eşitlik ilkesinin doğal sonucudur. Hasta ya da sakat olan erkek çocuklara aylık bağlanırken sağlık kurulu raporu ile muhtaç olma koşulu öngörülerek kız çocuklarına nazaran daha ağır kurallar getirilmesi Anayasa'nın 61. maddesinde devlete verilen sakatların korunması göreviyle de bağdaşması olanaksızdır. Ekonomik güçsüzlük, eğitimsizlik ve sosyal nedenlerle kimi zaman kadının yasalarla özel olarak korunma gerekçesi erkek çocuklar için de aynen geçerlidir. Bu nedenle sakatlık, iyileştirilmesi olanaksız hastalık gibi durumlarda kız çocuklarında olduğu gibi hiçbir koşul aranmadan sosyal güvenceye kavuşturulması erkek çocukların da hakkı olması gerekir.

Bu nedenle 75. maddenin yedinci fıkrasında kız çocuklarına nazaran erkek çocuklar aleyhine kural getirilmesi Anayasa'nın 10. ve 61. maddelerine aykırılık oluşturduğundan iptali gerekeceği düşüncesiyle çoğunluk görüşüne katılmadık.

Üye

Selçuk TÜZÜN

Üye

Haşim KILIÇ

Üye

Mustafa BUMİN